

APA Stili Kaynak Gösterimi:

Erdoğan, A. H. (2021). Muhasebe Mesleği ve Etik: Muhasebe Mensubu Aday Adayları Üzerine Bir İnceleme. *Malatya Turgut Özal Üniversitesi İşletme ve Yönetimi Bilimleri Dergisi*, 2(2), 218-233.

MUHASEBE MESLEĞİ VE ETİK: MUHASEBE MENSUBU ADAY ADAYLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME*

Ahmet Hulusi ERDOĞDU**

ÖZ

Gerçekleştirilen bu çalışma ile muhasebe meslek eğitimi alan ve muhasebe meslek mensubu adaylarının eğitim süreçlerinde etik algılarının gelişim düzeylerinin tespit edilmesi ve kıyaslanması amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında uygulanan analizler kapsamında muhasebe meslek eğitimi alan öğrencilerin demografik özellikleri ile etik alguları karşılaştırılacaktır. Bu kapsamda elde edilecek verilerden hareketle muhasebe meslek mensubu adaylarının ve muhasebe meslek eğitimi alan öğrencilerin etik eğitimlerine bakış açılarının tespit edilmesi çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

Gerçekleştirilen bu araştırma kapsamında nicel araştırma yöntemleri arasında yer alan anket tekniğinin kullanılmasına karar verilmiştir. Anket tekniğinin kullanılmasının en önemli nedeni daha geniş kitlelerden daha güvenilir sonuçların elde edilebilmesinden kaynaklıdır. Ayrıca anket tekniği ile elde edilen veriler kişisel bilgilerin korunması konusunda da önemli bir teknik olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırma kapsamında katılımcılara yönlendirilmek üzere oluşturulmuş olan anket formu likert tipte hazırlanmıştır. Araştırma sonucunda belirlenen hipotezler test edilmiş ve gerekli çıkarımlarda bulunulmuştur.

Araştırma kapsamında muhasebe meslek etiği ve alt boyutları arasında gerçekleştirilmiş olan korelasyon analizi sonuçları doğrultusunda; muhasebe meslek etiği ölçeğinin alt boyutları arasında yüksek düzeyde ilişkiyi rastlanmıştır. Gerçekleştirilen Anova testi sonucunda katılımcıların eğitim durumu dağılımlarına göre dürüstlük alt boyutu dışında geri kalan tüm alt boyutlar arasında anlamlı bir farklılık belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Muhasebe, Etik, Meslek Etiği, Analiz

JEL Kodları: M40, M49

ACCOUNTING PROFESSION AND ETHICS: A STUDY ON PROFESSIONAL STAFF

ABSTRACT

With this study, it is aimed to determine and compare the development levels of ethical perceptions in the education process of candidates for professional accounting education and accounting professionals. Within the scope of the analyzes applied within the scope of the research, the demographic characteristics and ethical perceptions of the students who receive professional accounting education will be compared. The aim of the study is to determine the perspectives of professional accountant candidates and students who receive professional accountancy education, based on the data obtained in this context, to ethical education.

Within the scope of this research, it was decided to use the questionnaire technique, which is among the quantitative research methods. The most important reason for using the survey technique is that more reliable results can be obtained from larger masses. In addition, the data obtained by the survey technique is an important technique for the protection of personal information.

Within the scope of the research, in line with the results of the correlation analysis between accounting professional ethics and its sub-dimensions; It has been found that there is a high level of relationship between the sub-dimensions of the accounting professional ethics scale. As a result of the Anova test, a significant difference was determined among all the remaining sub-dimensions except the honesty sub-dimension according to the distribution of the educational status of the participants.

Keywords: Accounting, Ethics, Professional Ethics, Analysis

JEL Codes: M40, M49

* Araştırma Makalesi, (Research Article), Gönderilme Tarihi (Received): 23/09/2021, Kabul Tarihi (Accepted): 16/10/2021, iThenticate Benzerlik Oranı: %17

** İstanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Öğrencisi, ahmethulusi@yandex.com
ORCID: 0000-0001-7785-2031

1. GİRİŞ

İnsanların ekonomik hayata atılmaları hesap tutma ihtiyacını beraberinde getirmiştir. Ekonomik hayat genişledikçe ve işlemler çeşitlendikçe muhasebe teori ve uygulamaları ortaya çıkmıştır. Zamanla büyüyen ve karmaşık hale gelen işletmelerde etkin yönetim, muhasebe verilerinin sağlanabilmesi ve doğru bir şekilde yorumlanabilmesi ile mümkün hale gelmiştir.

Küreselleşme ve sürekli değişimin etkisi ile büyüme sürecine giren işletmelerde mali işlemlerin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi, mali işlemler sonucu ortaya çıkan bilgilerin tam ve doğru olarak sağlanması ve yansıtılması, muhasebe bilimine olan önemi daha da arttırmıştır.

Başkalarının ihtiyacını karşılanmak üzere mal veya hizmetlerin üretimini yapan ekonomik birimleri işletme olarak tanımlanmaktadır (Mucuk 1993:17). İşletmelerde mal veya hizmet üretimi birtakım faaliyetler sonucu ortaya çıkmakta ve bu faaliyetlerin bir kısmı para ile ifade edilemez iken bir kısmı para ile ifade edilebilmektedir. İşletmelerde para ile ifade edilebilen faaliyetler mali nitelikli işlemler olarak adlandırılır. İşletmelerde ortaya çıkan ve parasal değeri olan faaliyetler yani mali nitelikteki işlemler işletmelerin varlık ve kaynaklarında değişikliklere yol açar. Söz konusu değişikliklerin izlenmesi ve bu değişikliklerin sonuçlarının belirli aralıklarla işletme ile ilgili kişi ve kuruluşlara aktarılması gerekir. Bu işlev muhasebe aracılığıyla yerine getirilir.

Güvenilir, tarafsız ve kaliteli bir ekonomik hayatın oluşturabilmesi amacıyla son yıllarda meslek ahlakı ve meslek etiği kavramları en çok tartışılan konulardan biri haline gelmiştir. Ekonomide ortaya çıkan ahlak dışı davranışlar, hesap hareketlerinin kayıtlarında yapılan yanıltıcı işlemler ve yolsuzluklar, etik ile muhasebe arasında sıkı bir bağın oluşmasını zorunlu kılmıştır. Bütün bu olumsuzlukları ortadan kaldırmak, sağlıklı işletmeler oluşturabilmek için işletmelerin meslek ahlakı ve etik olguları üzerinde yoğunlaşmaları gerekmektedir.

Meslek etiği kavramını incelemeyen önce iş etiği kavramını ele almak gerekir. İş etiği etüğün farklı bir uygulama alanı olup, genel etik kavramı ile benzerlik göstermektedir. İş etiği “İşletmelerin tüm sorumluluklarını eksiksiz ve kusursuz bir şekilde yerine getirmelerini, iç ve dış çevrelerine zarar vermeyecek kararlar almalarını sağlayan sistematik bir düşünce topluluğudur” (Bahar, 2014:54).

İş etiği kavramı meslek etiği kavramı ile karşılaştırıldığında daha genel bir ifade olup, tüm meslek dallarını kapsamaktadır. İş etiği kavramının alt kavramlarından biri olan meslek etiğini aşağıdaki gibi açıklamak mümkündür. Meslek etiği (Kırel, 2000:4), “belirli bir meslek grubunun meslekle ilgili oluşturup, koruduğu; meslek mensuplarına emreden, onları belirli kurallar çerçevesinde davranmaya zorlayan, kişisel eğilimleri sınırlandıran, meslek içi rekabeti düzenleyen, belirlenen kurallara uygun hareket etmeyenleri meslekten dışlayan, mesleki ilkeler ve kurallar bütünüdür”.

Her meslekte olduğu gibi muhasebecilik mesleğinde de ahlaki değer ve standartları belirleyen yazılı ve yazılı olmayan mesleki davranış kuralları vardır. Meslek mensuplarınca oluşturulan bu kurallar yetkili bir mesleki kurum tarafından onaylandıktan sonra kesinlik kazanır. Oluşturulan mesleki davranış kurallarına uyulup uyulmadığının denetimi yapılarak toplumun mesleğe olan güveni sağlanır. Bu düzenlemeler Türkiye’de ve tüm dünyada muhasebe mesleğinde etik değerler oluşturmak, bu değerleri ortak bir standarda kavuşturabilmek, yasal boşlukların önüne geçerek meslek mensuplarının görevlerini daha adil ve eşit bir düzen içerisinde yerine getirilmesi amacıyla yapılmıştır. Yapılan düzenlemelerin, meslek mensuplarının etik dışı davranışlara yönelme eğilimini azaltacağı ve önleyebileceği düşünülmektedir.

Yazılı olarak oluşturulan etik kuralların etkin bir şekilde uygulanabilmesi meslek mensuplarının (Yıldız, 2011) gönüllü kabulü ve katılımı ile mümkündür. Muhasebe meslek etiğine yönelik Türkiye’de ve uluslararası alanda çeşitli çalışmalar yapılmış ve etik ilkeler belirlenmiştir.

İkinci Dünya Savaşından sonra ortaya çıkan küreselleşme süreci sonucunda işletmecilik uygulamalarında teknolojik gelişmeler hızlı bir değişim ve gelişim göstermiştir. Teknolojik

gelişmeleri sürekli olarak izleyip, bunların ülke koşullarında uygulanabilirliğini araştırmalı, bunun yanı sıra da teknoloji üretebilmelidir. İşletmecilik uygulamalarında yaşanan bu değişime ayak uydurabilmek, geleceğe yönelik gerekli donanımına sahip işletmeler oluşturabilmek amacıyla “meslek ahlakı” ve “etik” olgusu önemli hale gelmiştir. 2000’li yılların başında finansal tabloların gerçeği yansıtmayarak yatırımcıların yanıltılması, muhasebe meslek etiği kavramını ön plana çıkarmıştır.

İşletme yönetiminin ihtiyaç duyduğu mali bilgilerin uygun yer ve zamanda ilgili kişilere sunulmasını sağlayan muhasebe mesleğini, sadece ilgili kayıtları tutmak gibi dar bir anlamla algılamak doğru değildir. Günümüzde muhasebe, toplumun her alanındaki mali sorunlara cevap vermek, müşterilerin taleplerini ve ihtiyaçlarını karşılamak, yöneticilere işletme ile ilgili kararların alınmasında yardımcı olmak, işletmelere kamuya karşı olan sorumluluklarını yerine getirirken doğru ve sağlıklı bilgiler sağlamak gibi alanlarda etkin bir sistem haline gelmiştir (Akın ve Özdaşlı, 2014: 60). Muhasebe mesleğinin geniş kitlelere hitap etmesi, meslek mensupları üzerindeki baskıları giderek arttırmış, nitelikli ve ahlaklı meslek mensubu yetiştirmek temel bir gaye haline gelmiştir.

Muhasebe mesleği yerine getirilirken, müşterilere verilen mali bilgiler doğru, dürüst ve tarafsız olmalı, meslek mensupları gizlilik, dürüstlük, mesleki özen ve mesleki yeterlilik gibi meslekle ilgili etik kurallara uyarak görevlerini yerine getirmelidirler.

Ülkemizde ve tüm dünyada yaşanan değişim ve gelişim; işletmeler arasında yaşanan haksız rekabet, çıkar çatışmaları ve yüksek kar marjı hedefi meslek mensuplarının etik dışı davranışlara yönelmesine neden olabilmektedir. Bu olumsuzlukların önüne geçebilmek amacıyla son yıllarda muhasebe mesleğinde uyulması gereken etik kurallar ile ilgili kanunlar, yönetmelikler ve tebliğler yayınlanmış ve muhasebe mesleğinde etik kavramına ve bu alanda yapılan çalışmalara verilen önem giderek artmıştır.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Daştan (2001), çalışmasında meslek mensuplarının mesleki faaliyetleri yürütmesi esnasında yanlarında çalıştırdıkları elemanlar, müşteriler, diğer meslek mensupları, bağlı oldukları odalar, devlet ve toplumun geri kalan kesimlerle olan ilişkilerinde meslek ahlakı kurallarına ne kadar uydularını, hangi yönlerinin eksik olduğu veya bir olay hakkında başka nasıl davranabilecekleri ve kuralların meslek mensuplarınca uygulanabilmesi için nelerin yapılabileceği hususları incelenmiştir.

Akdoğan (2003), çalışmasında meslek mensuplarının kişisel, mesleki etik ve meslek bilinci nitelikleri ile kamuoyunun aydınlatılmasına yaklaşımları incelenmiştir. Çorum’da faaliyet gösteren 91 meslek mensubuna (SM, SMMM ve YMM) anket uygulanmıştır. Yapılan anket çalışmasıyla etik değerlere sahip olmanın ve etik değerleri uygulamaya geçirmenin en önemli yolu, bu alanda meslek mensuplarına etik konuları tanımlayan, muhasebe eğitimini etikle ilişkilendiren, etik sorumluluklar oluşturan, muhasebe mesleğinde belirsizliklerle nasıl baş edileceğini öğreten amaçlarla donatılmış muhasebe öğretisinin yapılması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Gül ve Ergün (2004), çalışmasında Balıkesir ilinde faaliyette bulunan meslek mensuplarının etik ile ilgili bilgi, düşünce, algılama ve uygulamaları ortaya koymaya çalışmıştır. Yapılan anket çalışması ile muhasebe meslek etiğinde çok ciddi sapmaların olduğu ama bu sapmalarda gelirin ve eğitimin çok fazla etken olmadığı ortaya çıkmıştır. Muhasebecilerin, meslek etiğine ilgi göstermelerine rağmen mesleki sorumluluklarında yeterince titiz davranmadıkları, meslek etiği konusundaki kuramsal bilgilerinin yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, meslek mensuplarını meslek etiğinden sapmaya zorlayan en önemli baskı grubunun mükellefler olduğu ve meslek mensuplarının kamu çıkarı ile mükellef çıkarı arasında kaldıkları sonuçlarına ulaşılmıştır.

Aymankuy ve Sarıoğlan (2005), çalışmasında muhasebe meslek mensuplarının (SM, SMMM ve YMM) etiğe, meslek etiğine yaklaşımlarını, algılamalarını belirlemeye yönelik bir anket çalışması yapılmıştır. Yapılan alışma sonucunda meslek mensuplarının eğitim seviyelerinin yüksek olmasına karşın, etik kavramının felsefi açıdan mesleki yaşamda uygulanması ve uygulanabilirliği konusunda fikir farklılıkları yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada, muhasebe meslek mensuplarının yasal boşlukları mükelleflerin lehine yorumladıkları ortaya çıkmıştır. Ayrıca, meslek mensuplarının ifadelerine göre, meslek mensuplarını etik dışı davranışlara yönelten etkenlerin başında mükellefler, ikinci etken olarak da yasaların geldiği belirtilmiştir.

İşgüden (2007), çalışmasında muhasebe meslek mensuplarının sosyal ve kültürel değerlere bakış açıları ile bu değerlerin meslek etiği ilkeleri ve bu ilkelerin uygulanması üzerindeki etkilerine yönelik düşünceleri araştırılmıştır. Yapılan çalışmada meslek mensuplarının sosyal yaşamda meydana gelen değişimlerden etkilendiklerini, meslek etiği ile ilgili düzenlemelerin sosyal gelişim ve değişimlere göre gözden geçirilmesini ve günün şartlarına uygun hale getirilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. Meslek mensuplarının mesleki saygınlıklarını, görev ve sorumluluklarını yerine getirmeyi önemsediklerini dolayısıyla maddi kazancın başarıyı göstermediğini ifade ettikleri belirlenmiştir. Ayrıca karşılıklı iletişimin kuvveti, herkese adil davranmak, görev ve sorumlulukların bilincinde olmak, kamu çıkarlarını gözetmek gibi değerlerin mesleki ve toplumsal yaşamdaki itibarlarını olumlu yönde etkilediğini savundukları sonucuna ulaşılmıştır.

Uçma (2007), çalışmasında muhasebe meslek mensubu olmak isteyen öğrencilerin, etik değer anlayışlarının belirlenmesi ve etik ilkelere duyarlılık düzeylerinin gelişmesini sağlamak amacıyla eğitim aşamasında yapılması gerekenler belirlenmeye çalışılmıştır. Muğla Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesindeki tüm İşletme Bölümü ğrencilerine anket uygulanmıştır. Öğrencilerin etik duyarlılık bilinçlerinin olduğunu ancak daha iyi şekillenmesi amaçlı eğitime daha da önem verilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Mesleki yeterliliği arttıracak eğitim ya da staj programlarının yoğunlaştırılması, en azından ders müfredatlarına muhasebe meslek etiğine ilişkin derslerin eklenmesi, ğretim üyelerinin klasik muhasebe eğitimi anlayışından çıkıp, daha çok öğrencilerin etik yargılama yeteneklerini geliştirmeye yönelik modern muhasebe eğitimi tekniklerini kullanmaya ağırlık vermeleri gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Koç (2010), çalışmasında muhasebe meslek etiği üzerinde durularak, meslek mensuplarının, mükelleflerin vergi uyumuna olan olumlu veya olumsuz etkisi incelenmiştir. Manisa Merkez ilçede faaliyet gösteren 100 muhasebe meslek mensubuna (SM, SMMM, YMM) anket uygulanmıştır. Yapılan çalışmada kayıt dışılığa sebep olan faktörler: meslek mensubu ile mükellef arasındaki bilinçli veya bilinçsiz olarak oluşan eksik iletişim mükellefin vergiye uyumunu azaltıcı etki yaptığı sonucuna ulaşılmıştır. Eksik iletişim kayıt dışılığı körüklemekte ve mükellefin vergi uyumuna azaltıcı etki yapmaktadır. Mükellefler vergi maliyetlerini azaltmak için meslek mensuplarında taleplerde bulunabilmektedirler. Bu durum mükellefin vergi uyumunu, vergi gelirlerini azaltıcı yönde etkili olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır.

zkan ve Hacıhasanoğlu (2012), çalışmasında muhasebe meslek mensuplarının kişilik özellikleri ile etik karar verme davranışları arasındaki ilişkiler belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca, meslek mensuplarının demografik özellikleri ile etik karar alma davranışları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı araştırılmıştır. Yapılan çalışmaya göre meslek mensuplarının dışadönük-içedönük özelliği ile mesleki yeterlilik ve gizlilik değerkenleri arasında ters yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Disiplinli-dağınık değerkenleri ile doğruluk-dürüstlük değerkeni arasında da ters yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Endişeli-sakin kişilik özelliği ile tarafsızlık ve mesleki yeterlilik değerkenleri arasında ters yönlü bir ilişki tespit edilirken; yenilik-geleneksel kişilik özelliği ile değerkenler arasında ise bir ilişki tespit edilememiştir. Yapılan çalışmada, meslek mensuplarının yaş, cinsiyet, mesleki tecrübe, meslek unvanı gibi demografik özellikleri ile etik davranış değerkenleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Meslek mensuplarının eğitim düzeyleri

değişkeni ile etik davranış değişkenlerinden sadece doğruluk-dürüstlük değişkeni arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir.

Dağdeviren (2014), çalışmasında meslek mensuplarının etik konusundaki düşüncelerini ortaya koyarak faaliyetlerini yerine getirirken etik dışı davranış sergilemelerine neden olan etkenler belirlenmeye çalışılmıştır. Antalya, Burdur, Isparta illerinde faaliyet gösteren 311 muhasebe meslek mensubuna (SM, SMMM ve YMM) anket uygulanmıştır. Meslek mensuplarını hata ve etik dışı davranışlara yönlendiren nedenler arasında mesleğin saygınlığı düzenlemeler, kasti hatalar müşteriyle arkadaşlık ve dostluk ilişkileri, müşteriyi kaybetme korkusu açısından anlamlı bir fark olduğu sonucuna varılmıştır. Yapılan çalışmada muhasebe meslek mensuplarının unvanları meslek mensubunun meslek etiği ile ilgili düşüncelerini etkilediği sonucuna varılmıştır. SM'ler YMM ve SMMM'lere göre kendilerinin etiksel davranışlar sergilediklerini ifade etmişlerdir. Eğitim seviyeleri ise bireylerin etikle ilgili düşüncelerini etkilemediği görülmektedir. Cinsiyet karşılaştırmasında ise erkek meslek mensuplarının bayan meslek mensuplarına göre daha fazla etik dışı davranışlara eğilimli oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

3. YÖNTEM

Muhasebe meslek mensupları oldukça farklı kesimlere ve çeşitli sektörlerde hizmet sunmaktadırlar. Hizmet sundukları kişilere ve işletmelere karşı kendi saygınlık ve güvenilirliklerini arttırabilmek amacı ile etik kurallara ve ilkelere uygun davranmak durumundadırlar. Muhasebe meslek aday adaylarının etik açıdan duyarlı birer kişi olabilmelerinin ilk adımları eğitim dönemlerinde atılmaktadır. Belirtilen sebeplerden kaynaklı olarak çeşitli kademelerde eğitimlerine devam eden muhasebe meslek mensubu adaylarının muhasebe meslek etiği algılarının tespit edilmesi önem arz etmektedir. Bu kapsamda İstanbul sınırları içerisinde çeşitli kademelerde eğitimlerine devam eden muhasebe eğitimi alan ve meslek mensubu aday adaylarının meslek etiği konusundaki algılarının tespit edilmesi için çalışılmıştır.

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Gerçekleştirilen bu çalışma ile muhasebe meslek mensuplarının eğitim süreçlerinde etik algılarının gelişim düzeylerinin tespit edilmesi ve demografik özelliklerine göre karşılaştırılması amaçlanmıştır. Gerçekleştirilen analizler kapsamında muhasebe meslek eğitimi alan öğrencilerin demografik özelliklerine göre etik algılarının karşılaştırılması sağlanmıştır. Bu kapsamda elde edilecek verilerden hareketle muhasebe meslek mensubu aday adaylarının meslek etiğine karşı bakış açılarını ve bilgi birikimlerinin tespit edilmesi çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

Muhasebe meslek etiği ile ilgili daha önceki dönemlerde gerçekleştirilmiş olan çalışmaların literatürleri incelendiğinde çeşitli kademelerde eğitimlerine devam eden muhasebe meslek mensubu adaylarının karşılaştırıldığı çalışmalara rastlanmış ancak bu çalışmada yer alan örneklem grubu ile yapılan herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu sebeple muhasebe meslek mensubu adaylarının etik algılarının ölçülmesi ve etik eğitimleri hakkındaki görüşlerinin belirlenmesinin amaçlandığı bu çalışma gelecek dönemlerde bu konu hakkında araştırma yapmak isteyen farklı araştırmacılara da bir yol gösterici nitelik taşıyacaktır.

3.2. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Varsayımları

Gerçekleştirilmek istenen araştırma verilerinin elde edilmesi öncesinde araştırmaya bazı sınırlılıklar getirilmiştir. Ayrıca bazı varsayımlarda da bulunulmuştur. Belirlenen sınırlılıklar ve varsayımlar aşağıdaki gibidir:

- Gerçekleştirilen çalışma sadece muhasebe meslek mensubu aday adayları ile sınırlandırılmıştır.
- Verilerin toplandığı öğrencilerin muhasebe meslek mensubu adayı olacakları varsayılmıştır.
- Gerçekleştirilen çalışma İstanbul ili ile sınırlandırılmıştır.

- Gerçekleştirilen çalışma 2019-2020 yılı kapsamında eğitimlerine aktif olarak devam eden muhasebe meslek mensubu aday öğrencileri ile sınırlandırılmıştır.
- Araştırmanın örneklem büyüklüğünün evreni temsil edebilme yeterliliği olduğu varsayılmıştır.
- Gerçekleştirilen çalışmaya dahil olan muhasebe meslek mensubu adaylarının verdikleri yanıtların doğru ve güvenilir olduğu varsayılmaktadır.

3.3. Araştırmanın Yöntem

Gerçekleştirilen bu araştırma kapsamında nicel araştırma yöntemleri arasında yer alan anket tekniğinin kullanılmasına karar verilmiştir. Anket tekniğinin kullanılmasının en önemli nedeni daha geniş kitlelerden daha güvenilir sonuçların elde edilebilmesinden kaynaklıdır. Ayrıca anket tekniği ile elde edilen veriler kişisel bilgilerin korunması konusunda da önemli bir teknik olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırma kapsamında katılımcılara yönlendirilmek üzere oluşturulmuş olan anket formu likert tipte hazırlanmıştır.

3.4. Evren ve Örneklem

Gerçekleştirilen araştırmanın evrenini İstanbul ilinde eğitimlerine devam eden muhasebe meslek mensubu aday öğrencileri oluşturmaktadır. Farklı kademelerde eğitimlerine devam eden öğrenciler tercih edilmiştir. Katılımcılar ticaret liseleri, ön lisans, lisans ve yüksek lisans öğrencilerinden oluşmaktadır. İstanbul il sınırları içerisinde belirlenen evren içerisinde ortalama 100.000 öğrencinin olduğu tahmin edilmektedir. Bu kapsamda araştırmanın evrenini 100.000 kişi oluşturmaktadır.

Araştırmalardan hareketle %95 güven aralığında 100.000 kişilik bir evrenin 383 kişilik bir örneklem grubu ile temsil edebileceği görülmektedir (Arılı ve Nazik, 2001:56). Ancak çalışmanın güvenilirliğini arttırmak amacı ile örneklem grubunun daha geniş tutulmasına karar verilmiştir. Araştırma kapsamında evreni temsil edecek olan örneklemin belirlenmesinde basit tesadüfi örneklem yöntemi kullanılmıştır. Örneklem grubunun oluşturulması amacı ile toplamda 750 muhasebe meslek mensubu aday öğrenciye anket formu online olarak iletilmiştir. Geri dönüşler değerlendirildiğinde toplamda 618 yanıtın analize uygun olduğu tespit edilmiştir.

3.5. Veri Toplama Aracı

Araştırma kapsamında katılımcı öğrencilere yönlendirilmek üzere oluşturulan anket formu 2 bölümden meydana gelmektedir. Anket formunun birinci bölümünde katılımcı öğrencilerin cinsiyetleri, eğitim kademeleri ve etik eğitimi alıp almama durumlarını tespit etmeye yönelik yönlendirilmiş olan 3 soru yer almaktadır.

Anket formunun ikinci bölümde ise muhasebe meslek etiği algılarını ölçmeye yönelik toplamda 25 sorudan oluşan bir ölçek yer almaktadır. Muhasebe meslek etiği ölçeği Sakarya ve Kara tarafından 2010 yılında geliştirilmiş olan ölçekten uyarlanarak elde edilmiştir. Muhasebe meslek etiği ölçeği 5 alt boyuttan oluşmaktadır. Her bir alt boyut 5 sorudan meydana gelmektedir. Bu alt boyutlar; dürüstlük, tarafsızlık, mesleki yeterlilik, gizlilik ve mesleki davranış şeklindedir. Anket formunda 1-5 arasındaki sorular dürüstlük alt boyutunu, 6-10 arasındaki sorular, tarafsızlık alt boyutunu, 11-15 arasındaki sorular mesleki yeterlilik alt boyutunu, 16-20 arasındaki sorular gizlilik alt boyutunu ve son olarak 21-25 arasındaki sorular ise mesleki davranış alt boyutunu oluşturmaktadır.

Anket kapsamında kullanılan muhasebe meslek etiği ölçeğine katılımcı öğrencilerden yanıtları 5'li likert ölçek yardımı ile cevaplamaları istenmiştir. Ölçekte yer alan bazı ifadeler ters anlamlarda yönlendirilmiştir. Bunun sebebi ise ölçeğe verilen cevapların güvenilirliklerinin tespit edilebilmesinden kaynaklıdır.

3.6. Hipotezler

Araştırmanın gerçekleştirilmesi öncesinde bazı hipotezler belirlenmiştir. Araştırma kapsamında oluşturulan anket formu aracılığı ile muhasebe meslek mensubu aday öğrencilerden elde edilen verilerden hareketle aşağıda belirtilen hipotezlere yanıt aranmıştır:

- H1: Cinsiyet bağımsız değişkenine göre meslek etiği algısı farklılık göstermektedir.
- H2: Eğitim düzeyi bağımsız değişkenine göre meslek etiği algısı farklılık göstermektedir.
- H3: Etik eğitimi alma durumu bağımsız değişkenine göre meslek etiği algısı farklılık göstermektedir.

4. BULGULAR

Araştırma kapsamında katılımcılardan elde edilen verilerin analiz sonuçlarına bu bölümde yer verilmiştir. Bu bölüm kapsamında muhasebe meslek mensubu aday katılımcıların meslek etiği algılarının belirlenmesi üzerine istatistiksel çıkarımlara yer verilmiştir.

Araştırmanın bulgular bölümünde sırası ile demografik bulgular, faktör analizi, güvenilirlik analizi, korelasyon analizi ve fark testlerine yer verilmiştir. Elde edilen verilerden hareketle ulaşılan istatistiksel sonuçlar hipotezlerin test edilmesinde kullanılmıştır.

4.1. Demografik Bulgular

Araştırmaya katılan katılımcıların anket formunun birinci bölümünde yer alan demografik sorulara verdikleri yanıtlar incelenmiştir. İstatistiksel verilerin incelenmesinde sayı ve yüzde değerlerinin kullanılması sağlanmıştır.

Tablo 1 kapsamında araştırmaya katılan muhasebe meslek mensubu adaylarının cinsiyetlerine göre dağılımları incelenmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların Cinsiyet Dağılımları

Cinsiyet Dağılımı					
		Frekans (f)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Geçerli Değerler	Kadın	367	59,4	59,4	59,4
	Erkek	251	40,6	40,6	100
	Toplam	618	100	100	

Tablo 1 kapsamında belirtilen veriler incelendiğinde araştırmaya katılım gösteren çeşitli kademelerde eğitimlerine devam eden muhasebe meslek mensubu adaylarının %59,4'ünün (367) kadın ve geriye kalan %40,6'sının (251) ise erkek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 2 kapsamında araştırmaya katılan muhasebe meslek mensubu adaylarının eğitim düzeylerine göre dağılımları incelenmiştir.

Tablo 2: Katılımcıların Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımları

Eğitim Düzeyleri Dağılımı					
		Frekans (f)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Geçerli Değerler	Ticaret Meslek Lisesi	41	6,6	7,0	7,0
	Ön Lisans	106	17,1	18,1	25,1
	Lisans	242	39,2	41,4	66,5
	Yüksek Lisans	229	37,1	37,1	100
	Toplam	585	100,0	100	
Toplam		618	100		

Tablo 2 kapsamında belirtilen veriler incelendiğinde araştırmaya katılım gösteren çeşitli kademelerde eğitimlerine devam eden muhasebe meslek mensubu adaylarının %6,6'sının (41) ticaret meslek liselerinde, %17,1'inin (106) ön lisans seviyesinde, %39,2'sinin (242) lisans seviyesinde ve son olarak %37,1'inin (229) ise yüksek lisans seviyesinde eğitimlerine devam ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 3 kapsamında araştırmaya katılan muhasebe meslek mensubu adaylarının etik eğitimi alıp almamalarının dağılımları incelenmiştir.

Tablo 3: Katılımcıların Etik Eğitimi Alma Durumu Dağılımları

Etik Eğitimi Alma Durumu Dağılımı					
		Frekans (f)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Geçerli Değerler	Evet	326	52,8	53,0	53,0
	Hayır	289	46,8	47,0	100
	Toplam	615	99,6	100	
Boş Veri		3	,4		
Toplam		618	100		

Tablo 3 kapsamında belirtilen veriler incelendiğinde araştırmaya katılım gösteren çeşitli kademelerde eğitimlerine devam eden muhasebe meslek mensubu adaylarının %52,8'inin (326) eğitim hayatları boyunca en az 1 kez meslek etiği eğitimi aldığı ve geriye kalan 46,8'inin (289) ise eğitim hayatları boyunca hiç meslek etiği eğitimi almadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca araştırmaya katılan toplamda 3 katılımcı öğrenci ise bu soruya yanıt vermekten kaçınmıştır.

4.2. Faktör Analizi

Araştırma kapsamında katılımcı muhasebe meslek mensubu adaylarının etik algılarını belirleyebilmek adına uyarlanan ölçeğin istatistiksel açıdan yeterli olup olmadığının tespit edilebilmesi amacı ile faktör analizi yapılması sağlanmıştır. Faktör analizinde birincil amaç, en basit ifadeyle: özgün bilgiyi olabildiğince koruyarak veri setini azaltmaktır. Faktör analizinin çeşitli analizler öncesinde yapılmak istenmesinin en önemli nedeni katılımcılara yönlendirilmiş olan ifadelerin güvenilirlik ve geçerlilik ölçütlerinin tespit edilmek istenmesinden kaynaklıdır.

Araştırma kapsamında kullanılan muhasebe meslek etiği ölçeğinde yer alan ifadelere faktör analizi uygulanması öncesinde ölçeğin faktör analizine uygunluğunun tespit edilebilmesi amacı ile KMO-Barlett testine ihtiyaç duyulmuştur. KMO-Barlett testinden elde edilecek olan küresellik ölçütünün %60 değerinden yüksek olması beklenen bir sonuçtur. Ancak bu değer istenen değer altında çıkması durumunda ölçeğin faktör analizine ve hatta araştırmaya uygun olmadığı anlaşılmış olmaktadır.

Tablo 4 kapsamında katılımcılara yönlendirilmiş olan muhasebe meslek etiği ölçeğine uygulanan KMO-Bartlett testi sonuçları belirlenmiştir.

Tablo 4: KMO-Barlett Sonuçları

KMO-Bartlett		
KMO of Sampling Adequacy	,899	
KMO-Barlett	Approx. Chi-Square	8,470E5
	df	300
	Sig	,013

Tablo 4 değerlendirildiğinde ölçeğin faktör analizine uygun olduğunun belirlenmesi için elde edilen küresellik ölçütünün ,898 olduğu ve bu sonucunda faktör analizi için yeterli olduğu anlaşılmıştır.

Tablo 5 kapsamında katılımcılara yönlendirilmiş olan muhasebe meslek etiği ölçeğine uygulanan faktör analizi sonuçları belirlenmiştir.

Tablo 5: Faktör Analizi Sonuçları

Soru No	Sorular	Faktör Yükleri
1	“Türkiye’de meslek mensuplarının etik ilkelere uymada yeterli özeni gösterdiğini düşünüyorum.”	,656
2	“Meslek mensuplarının yasaların yetersiz kaldığı durumlar olsa bile etik ilkelerine bağlı kaldığını düşünüyorum.”	,774
3	“Meslek mensuplarının mükelleflerin ve kamunun çıkarlarını eşit şekilde koruduğunu düşünüyorum.”	,761
4	“Meslek mensuplarının etik ilkelerine bağlılığının mesleğe olan güveni ve saygınlığını arttıracığını düşünüyorum.”	,818
5	“Mükelleflerin meslek etiğine yeterli saygıyı gösterdiğini düşünüyorum.”	,764
6	“Meslek mensuplarının mesleki kararlarını alırken dış etkenlerden etkilenmediğini düşünüyorum.”	,788
7	“Meslek mensuplarının yasalar çerçevesinde mükelleflerin hakkını koruduğunu düşünüyorum.”	,743
8	“Meslek mensuplarının kamu ve mükellef baskısı olmadan karar verdiklerini düşünüyorum.”	,792
9	“Meslek mensuplarının yasaları mümkün olduğunca mükellef lehine yorumladığını düşünüyorum.”	,772
10	“Ülkemizde etik ilkelerin yerleşmesi için firmaların üst yönetimlerinin de etik ilkeleri desteklemesi gerektiğini düşünüyorum.”	,888
11	“Etik konusunda eğitim ve öğretim sürecinde daha fazla yer verilmesi gerektiğini düşünüyorum.”	,895
12	“Türkiye’de meslek öncesi etik ilkeleri ile ilgili yeterli eğitimin verildiğini düşünüyorum.”	,776
13	“Meslek mensuplarının muhasebe ilke ve standartlarını tam, doğru ve eksiksiz bir şekilde uyguladıklarını düşünüyorum.”	,779
14	“Meslek mensuplarına yönelik meslek içi eğitim ve seminerlerin artırılmasının etik ilkelerinin daha iyi algılanmasını sağlayacağını düşünüyorum.”	,896
15	“Meslek mensuplarının kendilerini mesleki alanda yeterince geliştirdiklerini düşünüyorum.”	,700
16	“Meslek mensuplarının mükelleflere ait bilgileri üçüncü şahıslarla paylaşmadığını düşünüyorum.”	,855
17	“Meslek mensuplarının mükelleflerin isteği doğrultusunda yasalarca uygun görülen bilgileri verdiğini düşünüyorum.”	,859
18	“Meslek mensuplarının ilgili taraflara doğru ve yeterli bilgileri verdiğini düşünüyorum.”	,874
19	“Yasal bir zorunluluğun olmadığı durumlarda meslek mensuplarının ilgisiz kişi ve kurumlara mükellef ile ilgili bilgileri vermediğini düşünüyorum.”	,847
20	“Meslek mensuplarının ilgili taraflara gerektiğinde bilgi verdiğini düşünüyorum.”	,896
21	“Meslek mensuplarının meslekleri ile ilgili hem yasal hem de etik ilkelere uymalarının önemli olduğunu düşünüyorum.”	,924
22	“Ülkemizde muhasebe meslek etiğiyle ilgili yeterli yasal düzenlemelerin olmadığını düşünüyorum.”	,769
23	“Meslek mensupları ile mükellefler arasındaki ilişkilerin zaman içerisinde etik davranışları etkilediğini düşünüyorum.”	,886
24	“Ahlaki değerlerin yasalara bağlanmasının zor olduğunu düşünüyorum.”	,631
25	“Meslek mensuplarının gelir düzeyinin etik davranışlarını etkilemediğini düşünüyorum.”	,739

Tablo 5 kapsamında ölçek ifadelerinden elde edilmiş olan faktör yükleri incelendiğinde ölçek varyansının yüksek olduğu ve biçimsel olarak araştırmaya uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Burada önemli olan 0,50 değerinden yüksek değerlere ulaşmaktır. Tüm ifadeler bu değerden yüksek olarak tespit edilmiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda ölçekte yer alan ifadelerin tamamının faktör yükünün yüksek olmasından dolayı ifadelerin değiştirilmesine ihtiyaç duyulmamıştır.

Araştırma başında belirlenmiş olan alt boyutlar ise ayrıca faktör analizi sonucunda onaylanmıştır. Muhasebe meslek etiği ölçeğinin alt boyutları ise; dürüstlük, tarafsızlık, mesleki yeterlilik, gizlilik ve gerekli özen şeklindedir.

4.3. Güvenilirlik Analizi

Muhasebe meslek etiği ölçeğinde yer alan ifadelerin tek tek güvenilirlik ve geçerliliklerinin tespit edilmesinin ardından ölçek genelini ve belirlenen alt faktörlerin genel güvenilirlik sonuçlarının belirlenebilmesi için Cronbach Alpha katsayısına bakılmıştır. Cronbach Alpha katsayısının 0,70 değerinden yüksek olması beklenmekte ve bu değer altında çıkan sonuçlar ölçeğin istatistiksel analizlere uygun olmadığını belirtmektedir.

Tablo 6 kapsamında muhasebe meslek etiği ölçeği ve alt boyutlarını oluşturan dürüstlük, tarafsızlık, mesleki yeterlilik, gizlilik ve mesleki davranış boyutlarının Cronbach Alpha katsayıları belirtilmiştir.

Tablo 6: Cronbach Alpha Katsayıları

Ölçek ve Boyutlar	İfade Sayısı	Cronbach's Alpha
Muhasebe Meslek Etiği	25	,861
Dürüstlük	5	,743
Tarafsızlık	5	,766
Mesleki Yeterlilik	5	,753
Gizlilik	5	,831
Mesleki Davranış	5	,782

Tablo 6 kapsamında muhasebe meslek etiği ve alt boyutlarını oluşturan dürüstlük, tarafsızlık, mesleki yeterlilik, gizlilik ve mesleki davranış boyutlarının tamamının beklenen 0,70 değerinden yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar doğrultusunda ölçeğin ve alt boyutların istatistiksel analizlere uygun olduğu ve gerekli güvenilir derecesine sahip olduğu söylenebilmektedir.

4.4. Korelasyon Analizi

Muhasebe meslek etiği ve alt boyutlar olan dürüstlük, tarafsızlık, mesleki yeterlilik, gizlilik ve mesleki davranış boyutları arasındaki ilişkileri yönü ve derecesi korelasyon analizi sonucunda belirlenmiştir.

Korelasyon analizi araştırma kapsamında katılımcılara yönlendirilmiş olan ölçek ve alt boyutlar arasındaki ilişkilerin yönü ve derecesi belirlenmektedir. Araştırma kapsamında gerçekleştirilmiş olan faktör ve güvenilirlik analizleri sonucunda korelasyon analizi yapılması önünde herhangi bir engel bulunmamaktadır.

Korelasyon analizinin doğru ve uygun şekilde yorumlanabilmesi için bilinmesi gereken yorum tablosu tablo 7 kapsamında belirtilmiştir. Korelasyon değerleri +1 ile -1 değerleri arasında bir değere sahip olmaktadır. Bu değerler ilişkilerin yönünü ve derecesini belirtmektedir.

Tablo 7: Korelasyon Analizi Yorumları

Korelasyon (r)	Yorum
0,90 – 1 arası	Çok Yüksek
0,70 – 0,89 arası	Yüksek
0,50 – 0,69 arası	Orta
0,26 – 0,49 arası	Zayıf
0,0 – 0,25 arası	Çok Zayıf

Korelasyon analizi kapsamında ilişkilerin yönünün ve derecesinin belirlenebilmesi için ölçeğe verilen yanıtların ortalamaları alınmıştır. Aşağıda yer alan tablo 8'de ortalamalar üzerinden gerçekleştirilen korelasyon analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 8: Korelasyon Analizi

Korelasyon						
		Dürüstlük	Tarafsızlık	Mesleki Yeterlilik	Gizlilik	Mesleki Davranış
Dürüstlük	Korelasyon	1	,733**	,720**	,661**	,614**
	Sig.		,000	,000	,000	,000
	N	618	618	618	618	618
Tarafsızlık	Korelasyon	,733**	1	,781**	,744**	,723**
	Sig.	,000		,000	,000	,000
	N	618	618	618	618	618
Mesleki Yeterlilik	Korelasyon	,720**	,781**	1	,899**	,757**
	Sig.	,000	,000		,000	,000
	N	618	618	618	618	618
Gizlilik	Korelasyon	,661**	,744**	,899**	1	,768**
	Sig.	,000	,000	,000		,000
	N	618	618	618	618	618
Mesleki Davranış	Korelasyon	,614**	,723**	,757**	,768**	1
	Sig.	,000	,000	,000	,000	
	N	618	618	618	618	618

Araştırma kapsamında muhasebe meslek etiği ve alt boyutları arasında gerçekleştirilmiş olan korelasyon analizi sonuçları doğrultusunda aşağıda belirtilen sonuçlara ulaşılmıştır:

- Muhasebe meslek etiği ölçeğinin alt boyutları olan dürüstlük ile tarafsızlık boyutları arasında ,733 sonucuna ulaşılmıştır. Buradan hareketle dürüstlük ve tarafsızlık alt boyutları arasında pozitif yönlü ve yüksek derecede bir ilişkinin varlığından söz edilebilmektedir.
- Muhasebe meslek etiği ölçeğinin alt boyutları olan dürüstlük ile mesleki yeterlilik boyutları arasında ,720 sonucuna ulaşılmıştır. Buradan hareketle dürüstlük ve mesleki yeterlilik alt boyutları arasında pozitif yönlü ve yüksek derecede bir ilişkinin varlığından söz edilebilmektedir.
- Muhasebe meslek etiği ölçeğinin alt boyutları olan dürüstlük ile gizlilik boyutları arasında ,661 sonucuna ulaşılmıştır. Buradan hareketle dürüstlük ve gizlilik alt boyutları arasında pozitif yönlü ve orta derecede bir ilişkinin varlığından söz edilebilmektedir.
- Muhasebe meslek etiği ölçeğinin alt boyutları olan dürüstlük ile mesleki davranış boyutları arasında ,614 sonucuna ulaşılmıştır. Buradan hareketle dürüstlük ve mesleki davranış alt boyutları arasında pozitif yönlü ve orta derecede bir ilişkinin varlığından söz edilebilmektedir.
- Muhasebe meslek etiği ölçeğinin alt boyutları olan tarafsızlık ile mesleki yeterlilik boyutları arasında ,781 sonucuna ulaşılmıştır. Buradan hareketle tarafsızlık ve mesleki yeterlilik alt boyutları arasında pozitif yönlü ve yüksek derecede bir ilişkinin varlığından söz edilebilmektedir.
- Muhasebe meslek etiği ölçeğinin alt boyutları olan tarafsızlık ile gizlilik boyutları arasında ,744 sonucuna ulaşılmıştır. Buradan hareketle tarafsızlık ve gizlilik alt boyutları arasında pozitif yönlü ve yüksek derecede bir ilişkinin varlığından söz edilebilmektedir.
- Muhasebe meslek etiği ölçeğinin alt boyutları olan tarafsızlık ile mesleki davranış boyutları arasında ,723 sonucuna ulaşılmıştır. Buradan hareketle tarafsızlık ve mesleki davranış alt boyutları arasında pozitif yönlü ve yüksek derecede bir ilişkinin varlığından söz edilebilmektedir.

- Muhasebe meslek etiği ölçeğinin alt boyutları olan mesleki yeterlilik ile gizlilik boyutları arasında ,899 sonucuna ulaşılmıştır. Buradan hareketle mesleki yeterlilik ve gizlilik alt boyutları arasında pozitif yönlü ve çok yüksek derecede bir ilişkinin varlığından söz edilebilmektedir.
- Muhasebe meslek etiği ölçeğinin alt boyutları olan mesleki yeterlilik ile mesleki davranış boyutları arasında ,757 sonucuna ulaşılmıştır. Buradan hareketle mesleki yeterlilik ve mesleki davranış alt boyutları arasında pozitif yönlü ve yüksek derecede bir ilişkinin varlığından söz edilebilmektedir.
- Muhasebe meslek etiği ölçeğinin alt boyutları olan gizlilik ile mesleki davranış boyutları arasında ,768 sonucuna ulaşılmıştır. Buradan hareketle gizlilik ve mesleki davranış alt boyutları arasında pozitif yönlü ve yüksek derecede bir ilişkinin varlığından söz edilebilmektedir.

4.5. Fark Testleri

Araştırma kapsamında katılımcılara yönlendirilmiş olan demografik sorular ile muhasebe meslek etiği ve alt boyutları arasındaki ilişkilerin birbirleri ile olan ilişkileri ve farkları t ve Anova testleri aracılığı ile belirlenmiştir. Bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki farkların belirlenebilmesi için ikili gruplarda t testi ve çoklu gruplarda ise Anova testinden faydalanılmıştır.

Tablo 9 kapsamında bağımsız değişken olan cinsiyet ile muhasebe meslek etiği ve alt boyutları arasındaki farkları tespit edebilmek için gerçekleştirilen t testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 9: Muhasebe Meslek Etiği ve Alt Boyutlar ile Cinsiyet Arasındaki İlişkiler

	Cinsiyet	N	Ort.	S.S.	Standart Hata Ortalama	F	Sig.	t	p
Dürüstlük	Kadın	367	2,5701	,72138	,04285	23,254	,012	-2,351	,200
	Erkek	251	2,6648	1,05032	,07036				
Tarafsızlık	Kadın	367	2,7061	,86307	,05203	5,368	,026	-,382	,511
	Erkek	251	2,7567	1,10992	,07227				
Mesleki Yeterlilik	Kadın	367	2,7360	,88134	,05322	4,258	,037	-,626	,350
	Erkek	251	2,8130	1,10844	,07376				
Gizlilik	Kadın	367	2,8171	1,10875	,06148	4,369	,042	-,118	,786
	Erkek	251	2,8320	1,10064	,08075				
Mesleki Davranış	Kadın	367	3,0307	1,07872	,06053	3,204	,136	,124	,782
	Erkek	251	3,0142	1,18053	,08015				

Tablo 9 kapsamında belirtilmiş olan istatistiksel sonuçlar değerlendirildiğinde bağımsız değişken olan cinsiyet ile araştırmanın bağımlı değişkeni olan muhasebe meslek etiği alt boyutları arasındaki ilişkiler t testi aracılığıyla incelenmiştir. Gerçekleştirilen t testi öncesinde Levene testi yapılmış ve F değerlerinden hareketle tüm alt boyutların homojen dağıldığı tespit edilmiştir.

Gerçekleştirilen t testi sonucunda katılımcıların cinsiyet dağılımlarına göre tüm alt boyutlar arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Buradan hareketle kadın ya da erkek fark etmesizin tüm katılımcıların muhasebe meslek etiği algılarının birbirlerine oldukça yakın oldukları şeklinde yorum yapılabilmektedir.

Tablo 10 kapsamında bağımsız değişken olan eğitim düzeyi ile muhasebe meslek etiği ve alt boyutları arasındaki farkları tespit edebilmek için gerçekleştirilen Anova testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 10: Muhasebe Meslek Etiği ve Alt Boyutlar ile Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkiler

	Eğitim Düzeyi	Frekans	Ort.	S.S.	F	df.	p
Dürüstlük	Ticaret Meslek Lisesi	41	2,6418	,72310	3,241	4	,125
	Ön Lisans	106	2,7113	1,01702			
	Lisans	242	2,4818	,80630			
	Yüksek Lisans	196	2,7445	,80764			
Tarafsızlık	Ticaret Meslek Lisesi	41	2,6654	1,01207	4,366	4	,019
	Ön Lisans	106	2,8077	1,07203			
	Lisans	242	2,5806	,87371			
	Yüksek Lisans	196	3,0478	1,01281			
Mesleki Yeterlilik	Ticaret Meslek Lisesi	41	2,6065	1,10438	5,383	4	,012
	Ön Lisans	106	2,7577	1,10627			
	Lisans	242	2,6175	,88211			
	Yüksek Lisans	196	3,0405	1,03541			
Gizlilik	Ticaret Meslek Lisesi	41	2,3713	1,15624	9,451	4	,003
	Ön Lisans	106	2,7514	1,10148			
	Lisans	242	2,6532	1,10455			
	Yüksek Lisans	196	3,2228	1,10156			
Mesleki Davranış	Ticaret Meslek Lisesi	41	2,6183	1,08310	6,543	4	,009
	Ön Lisans	106	3,0702	1,13016			
	Lisans	242	2,7460	1,12768			
	Yüksek Lisans	196	3,2284	1,12001			

Tablo 10 kapsamında belirtilmiş olan istatistiksel sonuçlar değerlendirildiğinde bağımsız değişken olan eğitim durumu ile araştırmanın bağımlı değişkeni olan muhasebe meslek etiği alt boyutları arasındaki ilişkiler Anova testi aracılığıyla incelenmiştir.

Gerçekleştirilen Anova testi sonucunda katılımcıların eğitim durumu dağılımlarına göre dürüstlük alt boyutu dışında geri kalan tüm alt boyutlar arasında anlamlı bir farklılık belirlenmiştir. Buradan hareketle dürüstlük alt boyutu dışında geri kalan tüm boyutlar ile eğitim gördükleri kademe arasında anlamlı farklılıkların olduğu söylenebilmektedir.

Araştırmanın başında belirlenmiş olan eğitim düzeyine göre muhasebe meslek etiğine bakış farklılaşmaktadır hipotezi test edildiğinde yukarıda belirtilmiş olan tablodan hareketle dürüstlük alt boyutu dışında hipotez kabul edilmiştir. Tablo detaylı olarak incelendiğinde eğitim düzeyi bağımsız değişkenine göre muhasebe meslek etiğine ve alt boyutlarına karşı bakışın farklılık gösterdiği açıkça ifade edilebilmektedir.

Tablo 11 kapsamında bağımsız değişken olan etik eğitimi alma durumu ile muhasebe meslek etiği ve alt boyutları arasındaki farkları tespit edebilmek için gerçekleştirilen Anova testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 11: Muhasebe Meslek Etiği ve Alt Boyutlar ile Etik Eğitimi Durumu Arasındaki İlişkiler

	Etik Eğitimi	N	Ort.	S.S.	Standart Hata Ortalama	F	Sig.	t	p
Dürüstlük	Evet	326	2,6165	,92911	,06208	,439	,508	-2,463	,014
	Hayır	289	2,8443	,93615	,06864				
Tarafsızlık	Evet	326	2,7772	1,04626	,06991	,461	,498	-1,307	,192
	Hayır	289	2,9108	1,00930	,07401				
Mesleki Yeterlilik	Evet	326	2,8348	1,03618	,06923	2,472	,117	-,935	,350
	Hayır	289	2,9323	1,06656	,07820				
Gizlilik	Evet	326	2,8862	1,19660	,07995	1,456	,228	-,918	,359
	Hayır	289	2,9919	1,11698	,08190				
Mesleki Davranış	Evet	326	2,9737	1,12575	,07522	,596	,441	-1,190	,235
	Hayır	289	3,1075	1,14450	,08392				

Tablo 11 kapsamında belirtilmiş olan istatistiksel sonuçlar değerlendirildiğinde bağımsız değişken olan etik eğitimi alma durumu ile araştırmanın bağımlı değişkeni olan muhasebe meslek etiği alt boyutları arasındaki ilişkiler Anova testi aracılığıyla incelenmiştir.

Gerçekleştirilen Anova testi sonucunda katılımcıların etik eğitimi alma durumları dağılımlarına göre dürüstlük alt boyutu dışında geri kalan tüm alt boyutlar arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Buradan hareketle dürüstlük alt boyutu dışında geri kalan tüm boyutlar ile etik eğitimi alma durumu arasında anlamlı farklılıkların oluşmadığı söylenebilmektedir.

Araştırmanın başında belirlenmiş olan Eğitim sürecinde etik eğitimi alınıp alınmamasına göre muhasebe meslek etiğine bakış farklılaşmaktadır hipotezi test edildiğinde yukarıda belirtilmiş olan tablodan hareketle hipotez reddedilmiştir. Tablo detaylı olarak incelendiğinde muhasebe meslek etiği bağımsız değişkenine göre dürüstlük alt boyutu dışında bakışın değişmediği açıkça ifade edilebilmektedir.

5. SONUÇ

Küreselleşen dünyada gelişen teknoloji ile bilgi üretiminin de artmasıyla ekonomik piyasalarda hızlı bir yükselme yaşanmaktadır. Bu yükselişle beraber endüstriyel işletmelerin sayısı artmış ve gelişen sermaye piyasaları ile yapılan yatırımların sınırları ülke dışına çıkarak yoğun bir rekabet ortamı oluşturmuştur. Maliyetleri azaltıp verimliliği arttırmayı hedefleyen işletmeler, yoğun rekabet ortamında ayakta kalarak devamlılığı sağlayabilmek için konulan kuralların dışına çıkıp bazı usulsüz yollara başvurmuştur.

Özellikle son dönemlerde daha çok kar elde etme hırsıyla hareket eden yöneticiler, işletmelerin maliye ve finans basamağı olan muhasebe departmanlarına bu konuda baskı yapmaktadır. Finansal tabloları üstlerinin isteklerine göre şekillendirme gücü elinde olan muhasebe elemanları hem yasalardaki boşluklardan faydalanarak hem de teknolojik çağın verdiği imkânlarla etik dışı düzenlemeler yaparak işten çıkarılma korkusuyla da isteklere cevap vermektedir. Bunların bir kısmı bilgisizlik ve tecrübesizlikten kaynaklanan hatalar olabildiği gibi bir kısmı da daha ileri ve tehlikeli boyutları olan hileli işlemlerdir.

Yöneticiler kısa vadede daha hızlı büyüme ve daha çok kar elde etme amacıyla yaratıcı muhasebe teknikleri olarak adlandırılan hileli işlemlere yönelebilmektedir. Çoğu zaman kasıtlı olarak yapılan bu işlemler geçmişten günümüze uluslararası boyutlara ulaşan çeşitli muhasebe skandallarına yol açmıştır. Özellikle Enron, Worldcom, Parmalat gibi büyük zararlara sebep olan yolsuzluklar ve ardından ülkemizde de yaşanan olaylar denetimi zorunlu kılmakta ve muhasebe mesleği konusunda yeni düzenlemeler yapılması gerektiğini göstermektedir.

Dünyada daha çok işletmelerin mali işlem ve olaylarının şeffaflığını sağlayarak mali tabloların güvenilirliğini amaçlayan muhasebe mesleği, ülkemizde daha çok vergi odaklı olarak gelişme göstermiştir. Dolayısıyla meslek mensupları yasa koyuculara duyulan korku ve daha az vergi ödeme arzusundan dolayı hata ve hilelere başvurarak bilgi kullanıcılarına finansal tablolar hakkında yanıltıcı bilgiler verebilmektedir. Gelişen teknolojiyi kaliteli muhasebe bilgisi üretmek için kullanmak yerine işletmenin durumunu daha farklı göstererek kendi çıkarları için kullanmayı tercih etmektedirler.

Muhasebe meslek mensuplarının muhasebe bilgilerini kasıtlı olarak kişisel amaçlar için değiştirmesi hile, bilgisizlik ve tecrübesizlik nedeniyle yanlış işlemler yapması ise hata olarak adlandırılmaktadır. Yani hata ve hile arasındaki temel fark, kasıtlı yapıp yapılmamasıdır. Hesaplama matematiksel yanlışlıklar, bilgi ve tecrübe eksikliği, dikkatsizlik ve unutkanlık hatalara yol açarken; belgesiz yapılan işlemler, sahte belgeler, işlemlerin zamanından önce veya sonra kayıt altına alınması ya da var olan belgelerin hiç işlem görmemesi hileye neden olmaktadır. Kimi zaman mükelleflerin hırsları yüzünden kimi zaman meslek mensuplarının acemiliğinden kaynaklanan hata ve hileler, hazırlanan finansal tabloların güvenilirliğine zarar vermektedir. Daha fazla kazanç sağlama amacıyla işletmenin durumunu olduğundan daha iyi göstermek isteyen yönetici devlete, yatırımcılara ve üçüncü kişilere yanıltıcı bilgiler sunmaktadır. Er ya da geç ortaya çıkan bu durumda yatırımcılar geri çekilmekte, devlet tarafından birtakım cezai yaptırımlar uygulanmakta ve sonuçta büyük zararlar ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda ülke ekonomisini etkileyen bu durumu düzeltecek güce sahip olanlar kuşkusuz muhasebe meslek elemanlarıdır. Çünkü mükelleften elde ettikleri bilgileri kendi tecrübeleri ile harmanlayan meslek mensupları devlet ile mükellef arasında köprü görevi görmektedir.

Sonuç olarak; muhasebe mesleğini daha güvenilir kılmak ve aynı zamanda daha ileriye taşımak için meslek mensuplarının muhasebede karşılaşılan hata ve hilelerde daha özverili davranmaları büyük önem taşımaktadır. Mesleğin saygınlığını artırabilmek adına yasal düzenlemelerin daha caydırıcı olması ile uluslararası standartlarda olması tüm menfaat paydaşlarının faydasına olacağı aşikardır. Bu bağlamda her meslekte karşılaşılabilecek olağan durumlar olan hata ve hilelerin önüne geçebilmek muhasebe meslek mensuplarının tecrübe ve bilgileri dahilinde çok daha kolay olacaktır.

Araştırma kapsamında muhasebe hata ve hileleri ile muhasebe mesleğinde etik, muhasebe meslek mensupları üzerine araştırmalar gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda birçok araştırma gerçekleştirilmiş olmasına karşılık meslek mensupları üzerinde çok daha geniş çaplı araştırmalar ile Türkiye genelinde araştırmalar gerçekleştirilmesi ileriki dönemlerde araştırma gerçekleştirecek araştırmacılara önerilmektedir. Bu sayede muhasebe hata ve hileleri konusunda bilgi kirliliğinin önüne geçilebilmiş olacak hem de hata, hile ve etik konularının daha net bir şekilde meslek mensuplarına aktarılması sağlanabilecektir.

KAYNAKÇA

- Akdoğan, H. (2003). Muhasebe Meslek Etiğinin Kamunun Aydınlatılmasındaki Önemine Meslek Mensuplarının Yaklaşımları. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Eskişehir.
- Akın, O. ve Özdaşlı, K. (2014). Muhasebe Meslek Mensuplarının Mesleki Faaliyetlerinde Uymaları Gereken Etik İlkelere Uyuma Düzeyine Yönelik Meslek Mensupları ile Meslek Yüksek Okulu Muhasebe Bölümü Öğrencilerinin Algıları. Muhasebe ve Finansman Dergisi: Temmuz, 59-74.
- Arlı, M. ve Nazik, H. (2001). Bilimsel Araştırmaya Giriş, Ankara: Gazi Kitabevi, 2001.

- Aymankuy, Y. ve Sarıoğlan, M. (2005). Muhasebe Meslek Mensuplarının Meslek Etiğine Yaklaşımları ve Balıkesir İl Merkezinde Bir Uygulama, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bahar, E. (2014). Meslek Etiği. Ankara: Detay Yayıncılık. Bilen, A. ve Yılmaz, Y. (2014). Muhasebe Mesleğinde Etik ve Etikle İlgili Çalışmalar. Dicle Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, 2 (6): 57-72.
- Dağdeviren, İ. E. (2014). Muhasebe Meslek Mensuplarının Etik Algılamaları ve Etik Dışı Davranışlara Yönlendiren Faktörler: Göller Bölgesinde Bir Araştırma, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Daştan, A. (2009). Etik Eğitimin Muhasebe Eğitimindeki Yeri ve Önemi: Türkiye Değerlendirmesi, Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi, 26(1), 284.
- Ergün, H. ve Gül, K. (2005). Muhasebe Mesleği Etik Kuralları ve Bu Kuralların Meslek Mensuplarıncı Algılanışı, MUFAD Muhasebe ve Finansman Dergisi, 25, 144.
- İşğüden, B. (2007). Sosyal ve Kültürel Değerlerin Muhasebe Meslek Etiği Üzerine Etkileri. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir.
- İşğüden, B. (2007). Sosyal ve Kültürel Değerlerin Muhasebe Meslek Etiği Üzerine Etkileri, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Kırel, Ç. (2000). Örgütlerde Etik Davranışlar, Yönetimi ve Bir Uygulama Çalışması. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Koç, V. (2010). Muhasebe Meslek Etiği ve Meslek Mensuplarının Mükellefin Vergi Uyumu Üzerindeki Etkileri (Manisa İli Örneği), Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Özkan, A. ve Hacıhasanoğlu, T. (2012). Muhasebe Meslek Mensuplarının Kişilik Özellikleri ve Etik Karar Verme Davranışları Arasındaki İlişkiler, Niğde Üniversitesi İBBF Dergisi, 5(2), 45-46.
- Sakarya, Ş. ve Kara, S. (2010). Türkiye’de Muhasebe Meslek Etiğine Yönelik Düzenlemeler ve Meslek Mensupları Tarafından Algılanması Üzerine Bir Alan Araştırması. Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 12 (18): 57-72.
- Uçma, T. (2007). Muhasebe Meslek Mensubu Olmak İsteyenlerin Etik Değer Anlayışlarının Belirlenmesi ve Muğla Üniversitesi Uygulaması, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Yıldız, G. (2011). Muhasebe Mesleğinde Meslek Etiği ve Kayseri İl Merkezinde Bir Uygulama. Erciyes Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, 36: 155-178.